

GOEDE VRIJDAG

27 april 1973

Goeden avond, vrienden.

Wij zijn niet alwetend of onfeilbaar. Toch zouden wij dit jaar weer eens wat aandacht willen besteden aan de dag die nu herdacht wordt, namelijk:

GOEDE VRIJDAG

Nu hoeft u niet bang te zijn dat ik er een preek van ga maken. Maar ik vind het interessant om deze Goede Vrijdag nu gewoon eens in de actualiteit te plaatsen.

Voor vele mensen is het trouwens een heel goede vrijdag. Een aantal hotels en pensions zit reeds geheel vol en er is ook vandaag al heel wat benzine verkocht. Het ziet er werkelijk naar uit of het met het toerisme aardig meevalt. Neen. Het is werkelijk een goede vrijdag. Voor heel wat mensen die met vakantie willen gaan trouwens ook, die vertrekken immers vandaag voor enkele dagen van ontspanning. Zelfs voor Den Uyl is het een goede vrijdag, want het is waarschijnlijk dat hij het toch nog zou gaan halen. En op die wijze kan ik nog wel even doorgaan. Mij valt bij dit alles op dat de wereld in twee delen schijnt uiteen te vallen. Een deel, een klein deel, houdt zich nog bezig met het lijden van Christus. Meestal in de hoop daardoor geestelijk of anderszins beter te worden natuurlijk, maar zij doen dit nog.

Dan is er een heel groot deel van de christelijke wereld dat stelt: Goede Vrijdag? Dan ben ik als ambtenaar vrij, dan kunnen wij er eens lekker op uit trekken. Dit lijkt mij kenmerkend voor de ontwikkeling waarin de wereld zich op het ogenblik bevindt. Men spreekt van een ontkerstening. Nu is het natuurlijk een vraag in hoeverre de westelijke wereld ooit gekerstend is geweest, maar de mens van heden zoekt steeds nadrukkelijker zijn God op zijn eigen wijze. Voor zich vindt hij een contact met God heus wel belangrijk, maar om daarnaar nu te streven aan de hand van allerhande oude verhalen en voorschriften, daarvoor voelt hij maar weinig. Er zijn heel wat mensen die in deze dagen uitroepen: Waarom nu alweer een Mattheüspassion, waarom geen Toppop of zo. Want dit laatste is meer de stijl van de tijd.

Trouwens, wanneer je de mensen spreekt over Veronica, zo denken zij niet aan de vrouw met de zweetdoek, maar aan een schip dat kort geleden nog op het strand lag. Dat is ergens volgens mij ook begrijpelijk. Want de wereld beroept zich in de christelijkheid voortdurend op verhalen die tot legenden zijn geworden die voor de mensen van heden weinig of geen werkelijkheidsinhoud meer hebben. Wat een harde trap lijkt te zijn tegen het christelijke geloof en zijn openbaringen. Maar wees eens eerlijk: wat weet u eigenlijk nog over Jezus? Wat verhalen, en verder niet al te veel. Er zijn heel wat verhalen over Jezus' kruisdood, maar denkende mensen stellen dan onmiddellijk de vraag: Is hij werkelijk dood geweest, was hij schijndood, is dit alles mogelijk een verhaal dat versierd werd? Hoe zat dat eigenlijk allemaal?

Want er is eenvoudig geen betrouwbare, nazoekbare overlevering waarin men de feiten terug kan vinden. Je kunt leringen terugvinden, de verhalen en stellingen van mensen die er zelf sterk bij betrokken waren. Maar de feiten zelf liggen voor de mens van heden eigenlijk te ver weg. Je zou met hetzelfde recht vandaag aan de dag kunnen zeggen: Alles over Jezus is maar een inwijdingsverhaal. Die Jezus heeft nooit geleefd. Want niemand zal je het tegendeel kunnen bewijzen.

Wat je als mens in deze dagen nodig hebt, is iets werkelijks, iets tastbaars, iets waaraan je je vast kunt houden. De mensen spreken bijvoorbeeld in uw dagen sterk over polarisatie in de politiek. Nu vind ik dit op zich onaanvaardbaar, want je kunt geen gepolariseerde democratie hebben. Het is trouwens de vraag of u in uw dagen nog een werkelijke democratie kunt hebben.

Elke politicus, ook de man die wil polariseren, beseft heel goed dat je je in de politiek nooit werkelijk aan je programma en beloften zult kunnen houden. Maar de mensen eisen van hen dat zij zich aan een eenmaal aangenomen programma geheel zullen blijven houden. Want, zo redeneren zij, wat blijft ons anders aan zekerheid over? Dat is naar ik meen het belangrijke punt in deze dagen: je wilt zekerheid, je wilt doordringen natuurlijk tot in de geheimen van de kosmos. Maar je wilt die niet alleen theoretisch kennen, je wilt die ook ervaren. Je wilt er contact mee hebben. Zoals je heus wel bereid bent te geloven, dat men van staatswegen heel veel goed doet met je geld, maar je toch wel graag zou willen weten hoe, en er eens iets van zou willen zien. De doorsnee burger hoopt eindelijk eens iets anders te horen dan de voortdurende aanmaning 'Sijmen, betaal'. Je zou ook wel eens willen zien, wat er nu feitelijk verandert door alles, wat je geeft.

Een mens wenst hier zekerheid en bij de godsdiensten is het al precies zo. Het is mij opgevallen, toen ik naar de feiten zocht, dat vele kerken praktisch leeg waren. Sommige meer beroemde waren wel vol, maar het merendeel van de aanwezigen bestond uit toeristen die het ook wel eens een keer wilden zien. Ik ben ook wezen kijken bij verschillende parlementen. Ik heb heel wat mooie woorden gehoord, maar geen enkele betrouwbare zekerheid gevonden. Ik ben gaan kijken bij de arbeidsonrust die in verschillende landen op het ogenblik sterk op de voorgrond treedt. Ik heb daar vele kreten gehoord, maar ik heb maar heel weinig gezien van een betrouwbaar besef, iets waar men ook daadwerkelijk iets mee kan gaan bouwen. Dan zeg ik: dit is volgens mij het euvel van deze tijd.

Het is vandaag Goede Vrijdag en meer dan de helft van alle mensen zou alles, wat aan religieuze associaties daarbij optreedt, het liefst geheel begraven, zodat alles, wat blijft, neerkomt op gezellig vakantie houden. Want Jezus was God, dus die heeft niet werkelijk geleden. Of, bij anderen: Jezus heeft ons eenmaal verlost en nu hoeven wijzelf niets meer te doen. Wij beroepen ons op ons uitverkoren zijn en daarmee is de zaak dan wel in orde. De onzekerheid ook in het christendom is kennelijk voor de mens te groot geworden.

Wij kunnen spreken over de instabiliteit, die politiek op het ogenblik overal in de wereld bestaat. U weet het misschien niet, maar er wordt op het ogenblik bijvoorbeeld in de Arabische wereld weer hard geploeterd om toch weer wat prestige terug te kunnen winnen tegenover Israël. Ondertussen zijn de Japanners bezig tegenover de USA enkele aardige en diplomatieke streken uit te halen. Want zij moeten te veel van hun handelsafzetmogelijkheden missen en wensen daarvoor andere mogelijkheden terug te krijgen. Dat zijn de feiten. Zelfs bij schijnbare bondgenoten zie ik alleen maar een steeds grotere verdeeldheid.

Je vraagt je af wat daar dan tegenover staat. Ik voor mij kom tot de vreemde conclusie dat de vakantienemers op deze Goede Vrijdag nog het meeste gelijk hebben. Zij denken immers niet vooral aan deze vrijdag, maar aan de Pasen. Zij denken als het ware niet aan het lijden, maar aan de herrijzenis. Zoals zij bij het op weg gaan niet denken aan het weerbericht voor vandaag, maar aan de mogelijkheid dat morgen toch de zon schijnt.

Ik dacht dat je een dergelijke instelling in deze dagen als mens hard nodig had. Het is allemaal mooi, wanneer je je wilt verdiepen in het verleden en het klinkt mooi wanneer velen tragische redevoeringen houden, maar je komt er niets verder mee. Wat de mens van heden nodig heeft is vertrouwen. Dit moet dan ook een vertrouwen in de toekomst betekenen. Maar hoe kun je als mens in de toekomst vertrouwen wanneer je niet in jezelf vertrouwt?

Waarmee wij dan naar mijn mening wel gekomen zijn op het meest actuele punt wat er maar kan bestaan: je moet jezelf kunnen vertrouwen. Niet zeggen: naar buiten toe doe ik het wel aardig en wat er naar binnen toe aan de hand is komt er niet op aan want dat weet toch niemand.

Maar integriteit, werkelijke integriteit, dus weten: wat ik vandaag doe doe ik omdat ik het goed acht en ik zal het goede daarmee ook voortbrengen. Ik zal er licht uit puren. Ik zal de wereld niet belasten met allerhande loodzware problemen, want die wereld heeft geen behoefte aan problemen. Wij zullen proberen de wereld wat zon te geven, wat licht en, als het even kan, wat licht ook dat los staat van denkbeelden als productiviteit, werkgelegenheid, waardevermindering van de munteenheid en dergelijke leuke dingen.

Er is op het ogenblik een bepaalde kosmische tendens aan de gang die voor sommige mensen tamelijk hard kan aankomen. U hebt mogelijk vandaag reeds bemerkt dat, wanneer je iets werkelijk ernstig en overlegd aanpakt, het goed gaat. Morgen gaat het mogelijk zelfs nog wat beter. Maar op een langere termijn zitten voor vele mensen in deze tendens nogal wat onevenwichtigheden. En een onevenwichtigheid kun je niet overwinnen door je bijvoorbeeld te beroepen op Jezus' lijden of te wijzen op het feit dat Freud hiervoor eens een aanvaardbare uitleg heeft gegeven.

Een onevenwichtigheid moeten wij overwinnen. Wat betekent dat wij moeten zien waar zij ligt, moeten erkennen op welke wijze een evenwicht te herstellen zou zijn, en ten slotte moeten wij dit evenwicht dan ook reëel herstellen. Het constateren van een onevenwichtigheid kost geen moeite. Dat doet op het ogenblik bijna iedereen. Het voor jezelf constateren waar voor jou die onevenwichtigheid schuilt, is al wat moeilijker. Voor vele mensen betekent dit immers dat zij hun eigen onvolkomenheden moeten erkennen, dat zij toe moeten geven dat zij het leven op de een of andere wijze verkeerd hebben ingeschat of gezien. Dat kost natuurlijk heel wat moeite. Maar zou men ook dit uiteindelijk doen dan is er een weg tot herstel te vinden. Die weg tot herstel is niet alleen vol positieve waarden, maar volgens mij ook een weg van optimisme.

Laat mij een eenvoudig voorbeeld geven: Den Haag is op het ogenblik niet bepaald een zeer leefbare stad. Mogelijk vindt u dat het er nog wel mee door kan, maar vroeger was het toch aanmerkelijk beter, leefbaarder hier. Akkoord? Het Den Haag van vandaag is een stad die doet denken aan het sinds de jeugd niet verzorgde gebit van een 60-jarige: verouderd, vervuild en met veel hiaten. Den Haag gaat uit van het denkbeeld dat er steeds meer en steeds grotere kantoren bij moeten komen in de stad, dat je steeds meer werkgelegenheid dient aan te trekken. Begrijpelijk, want men heeft dit zoveel jaren gedaan, dat het moeilijk valt van deze wijze van denken af te stappen. Maar wat is de werkelijkheid? Deze stad heeft met een steeds meer slinkende bevolking te maken. De behoefte aan werkgelegenheid, aan kantoorgebouwen en fabrieken neemt in wezen voor deze stad eerder af dan toe.

De behoefte aan allerhande groots opgezette openbare voorzieningen is reeds langere tijd aan het teruglopen, terwijl deze stad aan de andere kant een toenemende behoefte schijnt te hebben aan gezelligheid. Er bestaat bij vele burgers hier een gevoel van onlust. Vraag je eens af, waar dit vandaan komt, want hierin schuilt de oorzaak van vele onevenwichtigheden in het menselijk gedrag. Men zou dan moeten erkennen: wij hebben vele ontwikkelingen geheel verkeerd ingeschat en de nadruk geheel verkeerd gelegd in ons streven. Dat is dan de erkenning. Waarop de vraag volgt: Wat kan ik dan doen? Ik moet dus proberen mijn eigen benadering te veranderen. Ik moet mij dus af gaan stellen op een geheel ander streefpatroon. Ik moet de mensen als het ware wat bloemen en groen geven, wat meer betaalbare huizen en wat minder de nadruk gaan leggen op brede wegen en torenhoge gebouwen. Ik moet gewoon de stad weer tot woonstad laten worden.

Wanneer dit gebeurt, zal de stad weer aantrekkingskracht krijgen en zullen de mensen er gelukkiger en dus evenwichtiger zijn. Maar daarvoor zullen dan vele schijnbelangen moeten wijken. Een voorbeeld hiervan? Ja. Een van de mooiste pleinen van Den Haag is wel het Binnenhof. Dit is een buitengewoon historische plaats, niet alleen om al wat er gebeurd is, maar ook al omdat je hier een mengeling vindt van de meest verschillende bouwstijlen en tijdperken. De bebouwing loopt van een jachttoren die in eerste aanzet waarschijnlijk rond 800 na Christus is opgetrokken, een jachtslot van rond 1200, een Ridderzaal van iets latere datum, gebouwen uit bijvoorbeeld 1600 enzovoort. Bouwkundige en historische schoonheid is hier wel degelijk te

vinden. Maar je krijgt de kans niet om dit te beseffen, dit werkelijk bewust te beleven en te bezien. Waarom? Juist. Auto's. Want Nederlandse democratie gaat in blik verpakt en dit blik moet gestald worden, wanneer de Nederlandse democraten bezig zijn de democratie geweld aan te doen.

Wanneer je de stad gezond wilt maken zul je aan dergelijke dingen moeten denken en er iets aan moeten doen. De mensen in de stad hebben behoefte aan ruimte om te leven, te wandelen, hun stad te zien en te beleven. De gezelligheid betekent volgens mij niet dat je grote delen van de stad in feite af gaat sluiten, maar wel dat je alles, ook het verkeer, zo regelt, dat iedereen zich ook in het centrum van een stad prettig kan voelen en niet het gevoel heeft dat hij alles lopende af zal moeten doen, dan wel dat door het verkeer zijn leven voortdurend in gevaar is. Ik geef toe dat een dergelijke omstelling heel wat kost, vooral voor mensen die langere tijd bezig zijn geweest alles aan te passen aan het verkeer van het jaar 2000 en daaraan alles hebben onderdanig gemaakt, alsof in die dagen elke burger 3 auto's zal hebben en in 2 daarvan voortdurend zal rijden. Het zal moeite kosten om toe te geven dat de benadering van bijvoorbeeld alle verkeersproblemen verkeerd is geweest, dat alle plannen die je hebt gemaakt niet deugen. Maar het is mogelijk de zaak te veranderen.

Den Haag is eens werkelijk een 'hage' geweest, een soort bos. De stad heeft nog steeds een karakter waarin dit mee kan blijven spreken. Maar dan moet je natuurlijk geen bomen kappen omdat op die plaats auto's moeten parkeren. Dan moet je bomen planten. Den Haag is een stad geweest met een geheel eigen roep en geur. Die stad moet je als het ware herbouwen. Je kunt haar niet reconstrueren tot alles is als eens. Daarvoor is er te veel gebeurd. Maar je kunt deze stad haar eigen karakter laten behouden. Geen hoge betonkolossen dus, maar bouwen wat past in de stad en ook zelf de sfeer ademt die bepaalde delen van de stad nog steeds bezitten.

Dit is maar een voorbeeld. U kunt deze roep tot een stadsreconstructie nog wel begrijpen. Het milieu voor de mens leefbaar maken spreekt u wel aan. Maar is het dan met deze Goede Vrijdag niet evenzo? Zeker, er zijn mensen die nog bij de oude inquisitie thuis schijnen te behoren, mensen die uitroepen dat het een grote schande is, dat het leven gewoon doorgaat op een dag waarop eens Jezus rond drie uren in de middag is gestorven. Zoals er mensen zijn die juist opzettelijk gewoon doen en zeggen: hou je preek maar voor je want ik houd niet van die komedie. Het christendom heeft veel goed en veel slechts aan de mensen gebracht. Ook dit christendom lijkt mij een reconstructie van node te hebben. Maar volgens mij kun je dit niet bereiken door voortaan dezelfde gezangen door een beatband te laten uitvoeren. Zoals ik ook niet geloof dat je die verandering tot stand kunt brengen door alles in de volkstaal te gaan doen en alles vooral erg vrijblijvend te houden.

Je moet je eerst eens af gaan vragen waar de fouten schuilen, waar de hiaten zitten. Dezen lijken mij vooral ook in de geloofwaardigheid te schuilen. In de politiek en in de kerk blijkt de geloofwaardigheid van mens en stelling veel te lijden te hebben. Men kan niet meer geloven in het waarlijk gezonden zijn van kerk en kerkgemeenschap, wanneer gelijktijdig blijkt dat zij er een soort belangenhandeltje op na houden en een soort geheime politiek voeren. Je gelooft aan een innerlijke waarde. Daaraan heb je behoefte. Dan zal men iets moeten doen. De hiaten liggen voornamelijk daar waar nu het leergezag zich doet gelden en waar men alles regelt zonder toe te geven wat men doet. Kortom: de punten waar de mens zelf eigenlijk niet meer aan bod komt, omdat van hem alleen volgzzaamheid en geloof zonder kritiek wordt geëist, terwijl er geen werkelijkheid meer is waarmee die mens geconfronteerd wordt.

De werkelijkheid van een Goede Vrijdag bijvoorbeeld, wat zou dat kunnen zijn? Volgens mij zou dit het besef moeten zijn dat mensen kunnen sterven voor mensen zonder haat, in de grootste ellende en pijn misschien, maar toch vrijwillig, om zo iets voor anderen mogelijk te maken. Wij kunnen Jezus hier erbij halen als goddelijk voorbeeld, of de zaak nestoriaans gaan bekijken. Maar dat heeft zo weinig zin. Wij moeten voornamelijk begrijpen: Een mens die zich offert voor een medemens is het belangrijkste wat er bestaat. Niet omdat dit offer altijd doelmatig zal zijn,

maar omdat de mens , die voor een medemens iets kan geven, iets van eigen waan, illusies en begeerten kan laten vallen, pas werkelijk in de richting van het ware menszijn gaat.

Er is een enorm vervagingsproces aan de gang geweest. Eigenlijk is dit volgens mij reeds begonnen met paus Innocentius III en zijn onfeilbaarheid, waardoor de christenheid langzaam maar zeker tot de verpakking werd van iets waarvan niemand meer de werkelijke inhoud kent. Hervormers hebben dit leergezag, deze eis tot onvoorwaardelijke aanvaarding, overgenomen. Nu staan wij in een tijd waarin die verpakking niet meer voldoende is. Nu moeten wij de inhoud vinden. Maar dan blijkt dat die inhoud heel anders is dan wij hadden gedacht.

Dit zien wij trouwens bij vele mooie leuzen ook. Kijk maar eens naar het socialisme van deze tijd. Dit is geen reëel socialisme meer. Eerder blijkt het een pogen te zijn om het kapitalisme over te hevelen van mensen , die dan nog zelf voor hun kapitaal verantwoordelijk zijn, naar technocraten die daarvan op rekening van een volk misbruik kunnen maken, zoals zij maar willen. Vergeef mij dat ik dit zo formuleer, maar zo is het. Wanneer wij het socialisme onderzoeken, zo blijkt het eveneens verpakt te zijn in leerstellingen en leuzen, maar de werkelijke inhoud blijkt ook hier heel anders te zijn dan men zich op grond van leerstellingen en leuzen voorstelt. Hier moet men in deze dagen tegen wil en dank terugkeren tot de werkelijkheid. Zo is het trouwens volgens mij ook met de mens zelf.

De mens van heden doet gelijktijdig denken aan Jezus zoals deze voor Pilatus staat, de volksmenigte die Zijn dood eist, en een mens die een kruisweg gaat. Elke mens haalt die dingen door elkaar, tot hij beseft dat hij zichzelf moet zijn. Je kunt niet gelijktijdig roepen 'kruisigt hem' en gekruisigd worden. Je moet ook hier kiezen. Voor de mens van heden speelt hierbij de vraag wat werkelijk wàt waard is, een grote rol. Het gaat om verpakking of inhoud. Is het werkelijk wat waard dat je met je vakantie naar Tunesië kunt gaan, of op safari gaat? Of gaat het en vooral om dat je in jezelf het gevoel hebt: ik leef werkelijk. Het is de vraag of je werkelijk iets bereikt wanneer je in een voertuig stapt en je rond laat karren door de een of andere vreemde mogendheid, al dan niet jezelf begeleidend met nationale gezangen als van je 'hela hola' of 'hoeperdepoe'. Het gaat er toch om mensen te leren kennen? Ik meen dat het gehele probleem van de Goede Vrijdag voor Jezus zelf bestaan heeft uit de keuze: wat moet ik doen? Moet ik mij vastklampen aan uiterlijkheden? Dan is een compromis nog mogelijk. Of moet ik consequent mijzelf zijn, zoals ik mij zelf zie tegenover God en medemens? Ik meen dat de vraag voor de moderne mens in feite een dergelijke is.

Het is geen keuze tussen: reformeren wij de maatschappij, of niet? Trouwens: menige reformatie loopt uit op deformatie, dat is zowel in het christendom als in de politiek reeds vele malen gebleken. De vraag is eerder: Kunnen wij overschakelen van uiterlijkheden naar het innerlijke? Want dat is de zaak, waar het in wezen om gaat, ook al schijnt men voorlopig uiterlijkheden nog boven alles te stellen. Wanneer ik bijvoorbeeld naar de Nederlandse politiek van het ogenblik zie, zo kom ik tot de conclusie dat er een grote meerderheid bestaat die het eens is ten aanzien van het te volgen beleid en de te nemen maatregelen. Maar het uiterlijke is de partij waar zij toe behoren. Deze mensen staan nu voor de moeilijke keuze: zal ik in de eerste plaats de verpakking, onze partij, trouw zijn dan wel de inhoud, datgene , wat volgens mij sociaal, economisch en politiek noodzakelijk is, aanhangen.

Ook voor u ligt er een dergelijke vraag: Wilt u de uiterlijkheid van een zogenaamde welvaartsmaatschappij en van een eigen voortdurende – maar schijnbare – vooruitgang in inkomen blijven nastreven, dan wel hierin iets wilt vinden van werkelijke broederschap, coöperatie, samengaan. Voor mij is deze Goede Vrijdag, en daarom koos ik dit onderwerp ondanks uw mij bekende gevoelens, gekozen als een symbool voor de mens van vandaag. De mens van vandaag die achter idealen aanholt, maar die, wanneer het op betalen daarvoor aankomt, uitroept: "Ik hoor er niet bij, ik was het niet" en zo waarschijnlijk meer dan 3 malen achtereen zijn hoogste goed en geloof verloochent. Voor mij is dit zo actueel, omdat volgens mij de mensen van heden voor een keuze staan, ook u. Ik geloof in een goede, in een geestelijk lichtende keuze. Wat dit betreft ben ik optimist. Ik geloof in de heropstanding, de herrijzenis,

niet alleen maar van een Jezus eens in het verleden, maar vooral ook in de herrijzenis van de mens, een terugkeren uit de materialistische voorstelling en de materiële gebondenheid, naar een innerlijke kracht, innerlijk begrip, innerlijke verwantschap, waardoor de mensen de waarden van het menszijn weer kunnen vinden.

Ik spreek over de waarden van de mens. U kent die mogelijk ook. Maar kijk nu eens naar een gewone dag. Uw collega's kletsen maar een beetje. Feyenoord heeft net maar niet gewonnen, op de tv is niets belangrijks te zien, je vrouw heeft de p... in, de kinderen zijn ondeugend. Dan denkt u toch ook wel eens: wat heb je aan deze dag. Wat een ellende. Wat heb je aan je leven. Je kunt nog net zo goed dood zijn. Neem nu Feyenoord, de beste club, zo maar weer met 1-0 verloren. En die radio, die ten aanzien van : steeds meer geld willen zij hebben en wat geeft men je ervoor? De een of andere oude heer die zit te kletsen over iets waarvoor je je niet interesseert, waar bijna niemand enig verstand heeft en waar de spreker kennelijk ook niet alles afweet. Wat heb je aan zo een dag? Maar als wij die dingen nu eens niet verwerpen – dat haalt toch niets uit – maar ons eerst eens af zouden vragen: Wat kan ik zijn vandaag?

Misschien kun je dan in jezelf een ogenblik stilte vinden, misschien kun je een beetje kracht vinden waardoor je je kinderen duidelijk kunt maken waarom het prettig is om goed te zijn zonder straffen, maar door harmonie en samenwerking de dingen te laten erkennen, waar het bij een gelukkig leven toch steeds weer op aankomt. Mogelijk kom je dan zelf tot het besef: dat het met mijn collega's niet zo goed ging vandaag, ligt waarschijnlijk ook wel een beetje aan mijzelf. Wanneer je uitgaat van de ander, wanneer je bereid bent zelf eens een stapje terug te doen, dan zul je volgens mij eindelijk iets gaan begrijpen van hetgeen er nu bijna 2000 jaren lang op deze dag herdacht wordt. Dan begrijp je mogelijk iets van het offer, waardoor het innerlijke licht ontstaat, van de wil om niet alleen jezelf te zoeken, waardoor een groot deel van de kracht , die je in jezelf draagt, gezuiverd wordt tot er iets van het zielegoud naar buiten komt.

Ik dacht dat dit niet alleen maar een wensdroom behoeft te zijn. Ik ben er van overtuigd dat in deze dagen steeds meer mensen ernstig naar zichzelf zoeken. Zij doen het nog met uiterlijkheden, met leuzen en systemen en de rest. Maar ergens zoeken zij hunkerende naar innerlijke waarheid, naar een zekerheid, naar een houvast. Wanneer die mensen werkelijk bereid zijn, desnoods ook iets van eigen denkbeelden van waardigheid, eigen denkbeelden en stellingen op te offeren, indien zij trouw weten te blijven aan het begrip van innerlijk licht en zuiverheid, zo meen ik, dat zij een werkelijke herrijzenis voor de mensheid mogelijk maken.

De wereld bestaat nog maar 25 jaren en dan gaan wij allemaal dood, zo roepen pessimisten. Ik zeg hier 'neen'. De wereld bestaat nog veel langer. Zeker, het milieu is verpest, maar het kan nog veranderen. De mensen zijn verpest, het is waar, maar ook dat kan nog veranderen. Het kan allemaal licht worden en er zijn tendensen van licht. De tegenstellingen die in de komende tijd scherp zichtbaar worden in flitsen van wit licht die de mens confronteren met wat hij is en wat hij werkelijk kan doen, zijn volgens mij niet nutteloos, een voorbijgaand vuurwerk kort voor de algehele begrafenis van de mensheid. Voor mij is dit alles een teken van een nieuw leven voor de mensheid, een zich opnieuw ontplooien van de mensheid.

Zeker, er zullen nog heel wat duistere zaken op de wereld zijn en er zullen nog heel wat ellendige dingen komen. Dat is niet te vermijden, al zal de een er meer last van hebben dan de ander. Maar vergeet niet dat in de christelijke geloofsbelijdenis staat dat Jezus afgenomen werd van het kruis, dat hij afdaalde in een onderwereld, maar ook dat hij is herrezen. De mensen van vandaag moeten leren dat je de moed moet hebben zo nu en dan een offer te brengen, dat je de moed moet bezitten om door het duister te gaan, wanneer het niet anders kan. Zij moeten leren dat je niet moet blijven schreeuwen dat anderen voor licht moeten zorgen, maar dat je duidelijk moet maken dat jezelf die duisternis aandurft, dat je durft stellen: Ik draag het licht in mij. Ik wil het goede, ik wil mensen erkennen als mensen en wil leven in een wereld waarin gevochten wordt over belangen. Vechten, mij goed, maar dan niet over belangen en zelfzuchtigheden, niet om allerlei waanvoorstellingen waarin de strijdenden niet eens werkelijk geloven. Ik wil door het duister heen gaan, moet een mens tot zich kunnen zeggen.

Want dan wordt de aarde herboren, de wereld, de mensheid worden herboren, de menselijke geest ontwaakt in een nieuw licht.

Een profeet voorspelt dat er een nieuwe hemel en een nieuwe aarde zullen zijn. Ik geloof dat die nieuwe hemel en die nieuwe aarde heel wat dichterbij liggen dan men denkt. De nieuwe hemel is geen hemel meer waar engeltjes elke avond lichtjes op gaan hangen en de maan op gaan poetsen. De nieuwe hemel is de werkelijkheid, de innerlijke verbondenheid waarin wij kunnen leven, waarin alle grenzen van de dood als het ware overwonnen worden door een nieuw besef omtrent het bestaan. En de nieuwe aarde is een wereld waarin de mensen eindelijk eens niet voortdurend zoeken elkaar en hun wereld te exploiteren, maar waar zij zoeken naar de mogelijkheid om gelukkig te zijn, zich beperkende wanneer zij een noodzaak daartoe zien, de volheid van hun wezen en mogelijkheden gevende, wanneer zij daartoe een kans zien. Het wordt een wereld met mensen die offers brengen voor anderen. Maar dergelijke mensen zijn er vandaag ook al. Het moeten er alleen maar meer worden.

Het verleden lijkt mij bijna ten einde gekomen vrienden, en de werkelijke toekomst lijkt mij zeer dichtbij te zijn. Ik geloof werkelijk dat deze periode de Goede Vrijdag van de mensheid gaat worden, maar dan goed, vooral goed. Ik meen dat dit de tijd is waarin de mens gedwongen wordt zichzelf te hervinden, dat dit de periode is van grenzeloze strijd en mateloos egoïsme, maar gelijktijdig van een toenemende honger naar de werkelijkheid, naar leven in harmonie. Ik meen dat dit leven in harmonie het licht is in de duisternis, dat dit betekent een hergeboorte van deze mensenwereld. Ik kan u geen duizendjarig rijk verkondigen, want niemand die dit heeft willen voorspellen heeft het ooit waar zien worden. Maar ik kan u wel de tijd van de verlichte geest prediken. Door deze tijd wordt de mens in zich beproefd en moet hij een keuze maken.

Hij kan zich daadloos door het gebeuren voort laten drijven. Dan gaat hij de vergetelheid in. Maar indien er in hem iets is als een vonk, een goddelijk vuur dat voor hem meer van belang is dan uiterlijkheden, desnoods zich offerende om te voorkomen dat het licht in hem zal doven, dan zijn wij verder dan Goede Vrijdag. Dan is het Pasen voor de mensheid. Mogelijk ergert het u nog steeds dat ik dit onderwerp heb aangesneden, juist op een dag dat er toch al zoveel gezegd wordt over Goede Vrijdag. Aan de andere kant: het is nu de tijd om je met dergelijke dingen bezig te houden en dan doel ik niet op de tijd van het jaar, maar op de tijd in de cyclus van de mensheid.

Het is tijd om in jezelf het levende goud, het licht te vinden, waardoor mogelijk je leven wat anders zal worden, maar uiterlijkheden ook weer plaats kunnen gaan maken voor innerlijke krachten en innerlijk leven. Ik vertrouw er op dat deze tendens overwinnen zal. Ik zeg u: dit wordt de tijd van de levende kracht. Dit wordt de tijd van het nieuwe licht. Het is vlak bij. Het is nu niet meer te meten in jaren, voor sommigen ligt die tijd mogelijk maar dagen weg.

Dit wordt de tijd van het levende licht. Maar dit licht kun je alleen in jezelf aanvaarden, wanneer je begrijpt, dat de buitenkant er niet zo heel erg op aankomt. Dat licht kun je alleen waar maken, wanneer je bereid bent alles te offeren aan dat licht. Want alleen zo maak je jezelf volledig waar en kom je tot de perfecte harmonie, die, - ik weet niet op wat voor wonderlijke wijze - op dit ogenblik vlak bij is.

Goedenavond.

DE VERANDERINGEN

Goedenavond, vrienden.

Wij hebben de tijd en moeten actueel zijn. Hebt u een voorkeur?

Reactie: De veranderingen.

Antwoord: Veranderingen zijn er plenty op het ogenblik. Wat zoal? Neem als voorbeeld de arbeider. Die is tot nu toe altijd de dienaar geweest en op het ogenblik probeert hij eerder de

baas te spelen. Als dat geen verandering is weet ik het niet meer. En dan de politici die altijd de leiders van het volk zijn geweest. Op het ogenblik lopen zij echter aan de leiband van hun achterban en daarom lijden zij wel, maar leiden zij weinig. Dan is er ook een geestelijke verandering: De mensen beginnen zo langzaam aan een beetje genoeg van zichzelf te krijgen en veel van hun innerlijke strijdigheden komt op het ogenblik zelfs lichamelijk naar buiten. Wat opvallend is. Opvallender is mogelijk dat de mensen, die naar buiten toe vele moeilijkheden hebben, vaak van binnen weer enig evenwicht beginnen te vinden. Eens sprak men: 'mens sana in corpore sano'. Wat overigens door iemand eens werd vertaald met: een mens in een sauna is een corpus in een sauna. Het betekent in feite: een gezonde geest woont in een gezond lichaam. Op het ogenblik lijkt dit wat te veranderen. Velen beginnen geestelijk eerst wat meer gezond te worden wanneer er voor hen allerhande stoffelijke moeilijkheden bestaan. Wat een verandering betekent. Gelukkig gaat het met die veranderingen nog steeds verder, zodat wij binnenkort de oude spreuk wel weer enigszins terecht kunnen aanhalen.

Vele mensen willen ook weten, hoe het gaat met de tegenstellingen in de wereld, zo iets van USSR tegen USA enzovoort. Wel, het lijkt tegenwoordig wel op een aftelspelletje: Wie kan van wie de meeste steun krijgen? Trouwens economisch is de zaak ook al vreemd geworden: Vroeger aten vele mensen roomboter, want zij was, zeker in verhouding tot de huidige prijzen, goedkoop. Nu heeft men veel meer boter, is zij zo duur, zodat men er steeds minder van eet, subsidieert men het tot en met en hebben anderen er een koopje aan. Boterland wordt margarineland. Dat is ook al een grote verandering.

Denk niet dat ik spot. Want wanneer je over de veranderingen in deze tijd spreekt, spreek je ook over die enorm complexe wereld van vandaag. Neem nu die boterberg. Waarom is die zo hoog? Een goedkoop antwoord luidt dan vaak: omdat de margarineindustrie moet verdwijnen. Maar ik meen dat dit niet bepaald waar is. De kern van de zaak ligt volgens mij bij de mens die enerzijds te hoge eisen pleegt te stellen en anderzijds te zeer er aan gewend is geraakt genoeg te nemen met vervangingsmiddelen. Boter en margarine zijn twee geheel verschillende smeersels. Maar de mensen noemen beiden boter en zijn zich daarbij van hun vreemde fout niet eens meer bewust. Vaak beweert men dat natuurboter niet eens lekker smaakt. Wat een gewoontezaak is, juist zoals men natuurlijke tabakken van eerste kwaliteit nu minder lekker schijnt te vinden dan een veel slechtere soort tabak die zwaar gesausd is.

Mij schijnt het dat de mensen steeds minder gevoel hebben voor werkelijke waarde en werkelijke betekenis. Vroeger eiste men van meubelen duurzaamheid, kwaliteit. Tegenwoordig wil men geen duurzaam meubel van eerlijke kwaliteit. Dat kost te veel en toont te weinig, dus koopt men een meubel dat oogt, bol staat van het schuimlatex, in wezen niet eens bepaald goedkoop is, maar wel na jaren als een pudding in elkaar zakt. Dit kan het teken zijn van een maatschappij waarin de mens niet meer leeft om een zo werkelijke en zo groot mogelijke waarde te vinden, maar een maatschappij die uitgaat van het standpunt dat je beter vervangingsmiddelen kunt gebruiken die meer beantwoorden aan je ogenblikkelijke wensen en bovendien gemakkelijk vervangen kunnen worden. Daarbij wenst kennelijk eenieder voor alles 'meer'.

De complexiteit van uw maatschappij blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat vroeger boter eenvoudig werd geproduceerd om geconsumeerd te worden en dus steeds in hoeveelheden die zich bij de vraag aanpasten. Tegenwoordig is boter een industrieel product, waarvan de prijs en de hoeveelheid eerder bepaald worden door een beleidsvorm dan door behoefte. Het gaat er in wezen niet meer om dat boter, die wordt geproduceerd, ook verkoopbaar moet zijn. Het gaat er gewoon om dat een bepaalde prijs voor de melk betaald kan worden en fabrieken een zeker inkomen hebben. In de E.E.G. proberen vele staten tezamen een prijs te stellen die dan niet is gebaseerd op de verbruiksmogelijkheid, maar uitgaat van de rendabiliteit van het melkveebedrijf. Wat er in de praktijk op neer pleegt te komen dat een prijs wordt gesteld die zelfs de meest irrationele productie, die er binnen de gemeenschap bestaat, nog rendabel maakt. Wat betekent dat theoretisch de goede producent een veel hogere winst zou moeten maken. Maar dat klopt dan net weer niet omdat deze tegen die prijs geen mogelijkheid krijgt zijn producten werkelijk en geheel af te zetten, zodat hij te veel moet bijdragen voor het

handhaven van deze te hoge prijs. Maar de mensen gaan dit beseffen, wat tot veranderingen zal voeren.

Neem de houding van de arbeiders in deze dagen. Het is heus niet zo dat de arbeider door zijn arbeid de gelijke is van het kapitaal. Hij is slechts de noodzakelijke aanvulling daarvan. Tot voor kort besepte men dit ook wel: productie is een samenspel tussen arbeid en investering. Maar tegenwoordig spreekt men al te veel over de winsten die met kapitaal gemaakt worden, zonder zich af te vragen, wat daar tegenover staat aan risico's, besparingen in het verleden enzovoort van de kapitaalsverschaffer. Men zou elkaar beter moeten leren begrijpen en ook dit is meen ik een van de zaken die op kortere termijn zullen bereikt worden. Nog al te veel kijkt een werkgever naar een arbeider als iemand die moet verdienen, maar dan vooral voor hem. En de arbeider die naar een kapitaalgever ziet, meent daarin alleen iemand te zien die hem uitbuit en wil nog niet beseffen dat deze het hem mogelijk maakt te zijn wat hij is, te leven, zoals hij doet.

Op het ogenblik is er reeds een begripsverschuiving aan de gang waarbij men voorlopig echter helaas in zijn benaderingen nog zeer eenzijdig blijft. De complexiteit van uw samenleving komt overigens mijns inziens namelijk voort uit de eenzijdigheid waarmede men alle problemen meent te moeten benaderen. Daarbij speelt vaak eigen gezag, status, een zo belangrijke rol, dat een soort kunstmatige blindheid ontstaat. Denk eens aan wegenbouw. De projecten zijn in wezen voor Waterstaat. Maar in de ruimtelijke planning hoort dit ook onder provinciale zaken. Deze twee zijn het zelden onmiddellijk met elkaar eens, al is het alleen maar om te laten voelen dat zij er ook nog zijn. Maar dan komen er nog andere groepen, als economische zaken, toegankelijkheid van bepaalde gebieden, landbouw: behoud van landbouwgronden en CRM: behoud van en ontsluiting van recreatiegebieden bij te pas. Elk wil weer dat de zaak toch nog iets anders wordt aangepakt, met als gevolg dat het plannen veel tijd vergt en de uiteindelijke oplossing eigenlijk voor niemand geheel aanvaardbaar is.

Er komen trouwens bij elke nieuwe formatie in uw land wel weer een paar ministeries bij, volgens mij vaak, omdat men daardoor meer leden van de winnende partij een goed inkomen en gezag kan bezorgen. Steeds weer blijkt bij planning, dat elk van de betrokken instanties perfectionistisch denkt en daarbij alleen redeneert vanuit eigen standpunt, al het andere als onbelangrijk en niet ter zake doende terzijde stellende onder beroep op wetten en regels die voor geheel andere zaken bedoeld waren. Uiteindelijk ontstaat er natuurlijk dan toch wel een compromis waarin dan de slechtste eigenschappen van alle plannen samen plegen te komen tot een onuitstaanbaar geheel is bereikt. Realiseer je je dit, dan zul je meteen begrijpen dat een groot deel van de nu bestaande verwarringen voortkomen uit het feit dat te veel mensen alleen van eigen standpunt uit willen gaan en in feite weigeren rekening te houden met alle andere wensen en omstandigheden.

Iets dergelijks kunt u overigens in de vakbeweging van heden zien die alleen door voortdurende loonsverhogingen zich voor zijn leden schijnt te kunnen rechtvaardigen. De spanningen die zo ontstaan betekenen op de duur dat uw land zich eenvoudig uit de markt begint te prijzen door de toenemende arbeidslast die op de prijs van het Nederlandse product komt te liggen. De arbeiders menen dat dan de anderen, het hogere personeel en vooral de beleggers maar met minder genoegen moeten nemen. Maar de belegger koopt geen aandelen wanneer hij met staatsobligaties een betere rente kan bereiken. Zoals menige hoger geplaatste geen lust zal hebben voor een lager loon dezelfde hoeveelheid tijd en intellect te investeren in een baan die wel veel verantwoordelijkheden, maar weinig andere voordelen meer te bieden heeft. Vele internationaal georiënteerde bedrijven laten nu reeds vele zaken die arbeidsintensief zijn, in andere landen produceren en importeren deze dan later, omdat hen dit veel voordeliger uitkomt dan een productie in eigen land. Men zal dit gaan begrijpen, zij het door schade en schande. Volgens mij betekent dit een reeks van veranderingen in uw sociale structuur zowel als in uw productieprocessen.

Opvallend is ook het grote aantal mensen, dat stelt: de maatschappij deugt niet en daarom moet er dit en dat gebeuren. Overigens vaak terecht. Maar zij houden er geen rekening mee dat die wensen alleen vervuld kunnen worden wanneer er ook de nodige middelen voor aanwezig zijn. Velen die sociaal werk doen zullen bijvoorbeeld geneigd zijn een uitbreiding van de sociale zorg in eigen land als onvermijdelijk en noodzakelijk te stellen. Wat begrijpelijk is, daar zij vaak moeten werken met te weinig mogelijkheden en daardoor ook in omstandigheden die voor henzelf niet zo aangenaam zijn. Zij vergeten daarbij echter onder meer het volgende: wanneer je de sterkeren gaat misbruiken ten nutte van de zwakkeren, komt er een ogenblik dat er geen sterkeren meer zijn waar je van kunt plukken. Dan valt alles weg. Want wanneer iedereen op de een of andere wijze sociale zorg en bijstand van node heeft, waar moeten dan de middelen vandaan komen? Dit is een enkel voorbeeld van de vreemde tegenstelling tussen ideaal en werkelijkheid, waarmee men op het ogenblik te maken heeft.

Kijk je naar de toekomst, dan ziet het er op het eerste gezicht dan ook wel wat hopeloos uit. Want het is wel duidelijk, dat de arbeiders niet overal bereid zullen zijn voortaan af te zien van een zogenaamde reële groei van hun inkomens. Wij kunnen ook heus niet verwachten dat fabrikanten zullen gaan zeggen: wij zullen onze prijzen wat verlagen ten koste van onze winst om zo de koopkracht van de mensen wat groter te maken. Iedereen wil eerst de voordelen voor eigen kant hebben, voor hij ook maar bereid is iets te doen voor anderen. Als dat zo verder gaat loopt alles vast. Men beseft bijvoorbeeld niet dat, zo in de Nederlandse textielindustrie de werkelijke loonkosten, dus niet de uitbetaalde lonen alleen, stijgen met rond 10%, in deze branche de werkgelegenheid terug zal lopen met ongeveer 25%. Ik probeer u hiermede aan te tonen dat er voor alles een grens komt, zowel voor belastingheffing als voor loonsverbetering enz. Ga je te ver, dan komen er zoveel brokken van dat je wel moet erkennen dat je fout bent geweest.

Dit is een belangrijk punt. Het is natuurlijk wel erg prettig te verwachten dat vandaag of morgen iedereen door de een of andere lichtende kracht of vliegende schotel bekeerd zal worden en dan opeens in zal zien, hoe hij goed moet leven, maar erg waarschijnlijk is zoiets bepaald niet wanneer wij eerlijk willen blijven. Denk maar eens aan Jezus, gestorven voor de mensheid. Wat was het resultaat? Een reeks oorlogen, groter en meer vernietigend dan de wereld voordien ooit heeft gekend. Zeker die oorlogen werden gevoerd in naam van de waarheid, het christendom en de christelijke vrijheden, maar zij zijn er dan toch maar geweest, onmenselijker dan ooit tevoren. Neen met een openbaring verandert er zoveel niet, zeker niet op kortere termijn. Maar wanneer men het aan den lijve voelt, liggen de zaken anders. Rond 1700 was er een reeks pogroms in Duitsland, waardoor bekende geldschietters eveneens getroffen werden. Zij trokken weg en hadden hun gelden meegenomen. Gevolg: keurvorsten en dergelijke konden geen geld meer lenen voor hun hofhouding en oorlogen. Tweede resultaat: ruim 80 jaren lang werden de joden in die contreien niet meer vervolgd. Met andere woorden : wanneer je een harde les krijgt reageer je wel.

Voor een Nederlander is dat al heel eenvoudig: Wanneer een Nederlander de onjuistheid van zijn daden sterk in zijn portemonnee voelt, zal hij zijn daden snel veranderen, ook al is hij geneigd zijn oude theorieën nog lange tijd te blijven verkondigen. In Duitsland is het anders: wanneer daar de discipline dermate terugloopt dat men niet meer het gevoel heeft met anderen in rij en gelid te kunnen marcheren, richt men iets op waarin dit wel mogelijk is en verandert zo daden en geloof. Dat is indertijd de opkomst van de nazi's ook geweest.

Zo zal overal wel iets veranderen. Maar ik ben met u eens dat deze veranderingen lang niet altijd onmiddellijk en zichtbaar ten goede zijn. Wanneer de verandering er echter is, zullen de mensen anders moeten gaan leven en ook anders gaan denken. Daarbij hebben zij gemeenlijk wel zoveel geleerd dat zij niet meer naar de oude tijd, de oude toestanden, terug willen keren. Je kunt je moeilijk voorstellen dat de hedendaagse arbeiders ooit terug zouden keren naar een situatie waarin men met de pet in de hand staat te bedelen, of men alstublieft voor meneer mag werken, terwijl hij geen overuren durft rekenen om alleen maar aan de slag te kunnen blijven. Dat zit er niet meer in. Zo kun je ook wel begrijpen dat Duitsers, ook al zullen zij graag in rij en

gelid gaan staan, niet meer geneigd zullen zijn een enkele mens onvoorwaardelijk trouw te zweren, nu zij weten dat zoiets ten koste van het gehele land en ook henzelf zal gaan. Ook zij zullen voorbehoud maken.

Er is dus wel degelijk een grote verandering. Deze eerstvolgende 10 jaren, maar ook in de nabije toekomst, komt die verandering steeds sterker tot uiting doordat de mensen geconfronteerd worden met een situatie waarin het oude niet meer houdbaar, niet meer hanteerbaar is. Dan zal men dus iets nieuws moeten doen, of men wil of niet. Maar ook de redenen zullen zij moeten gaan beseffen en zo zal men mijns inziens wel leren begrijpen dat er een groot verschil is tussen uiterlijk en innerlijk. Mogelijk zal men met enige zelfspot de oude situaties nog enige tijd uiterlijk aanvaarden, terwijl men er innerlijk steeds meer afstand van neemt. In een Russisch satirisch blad komt bijvoorbeeld een tekening voor van twee mensen die tot elkaar zeggen: laat ons gaan kijken naar de 1 mei parade, dan kunnen wij tenminste weer eens zien wat wij niet zijn. Wat, ontdaan van de bijkomstigheden, bij velen toch het gevoel moet hebben gewekt: uiterlijkheden bepalen niet wat wij zijn. Wijzelf zijn ergens anders. Wanneer steeds meer mensen dit nu gaan begrijpen, is er toch reeds sprake van een enorme verandering?

Wanneer er mensen dan nog zoveel veranderen dat zij steeds meer interesse krijgen voor de geheimen waarin men innerlijk geluk kan vinden dan voor de mogelijkheid dat je het in het leven nog eens goed zoudt kunnen treffen voor korte tijd, dan zullen mijns inziens vele veranderingen in de wereld in een toenemend snel tempo tot stand gaan komen. Vele ontwikkelingen van de komende tijd stellen de mens voor de keuze, tot gehoorzame slaaf te worden van degenen die voorgeven zijn belangen te dienen, dan wel in zichzelf naar de werkelijkheid en het werkelijk belangrijke te zoeken. Volgens mij valt hier bij steeds meer mensen dan de nadruk in steeds grotere mate op geestelijke en innerlijke waarden.

U ziet dat de veranderingen in feite voortkomen uit deze tijd en haar tendensen zelf. Het is een onrustige tijd, dat wel. Denk nu maar eens aan Zuid- en Midden-Amerika. In alle staten daar beginnen de arme mensen in toenemende mate het gevoel te krijgen dat zij op de een of andere wijze genomen worden. Dat is natuurlijk al heel lang het geval geweest, maar nu beginnen zij dit te ontdekken. Wat een verandering in hun houding betekent. Zo meende men vroeger: wat de kerk doet, is wel gedaan. Nu reageert men eerder: die kerk beweert wel veel maar zij doet niets. Een grote verandering: hun eisen ten aanzien van kerk en gemeenschap evolueren snel. In het begin zullen zij daardoor wel erg agressief zijn, evengoed als de andere partij. Maar dit betekent dan wel, dat de praktisch patriarchaal opgezette oude orde niet meer zonder wijzigingen gehandhaafd kan worden.

Een ander opvallend verschijnsel van deze tijd is wel dat kleinere en grotere minderheden, die eens door de maatschappij werden geabsorbeerd, dan wel in een hoekje gezet, nu opeens zich van hun eigen kwaliteiten en mogelijkheden bewust worden en uit het verborgene treden met de leuze: wij willen onszelf zijn. Men wenst niet langer ergens in een getto te zitten, of volgens algemeen geldende normen genormaliseerd te worden wat gedrag en godsdienst betreft. Een mooi voorbeeld is hier de ontwikkeling van het zwarte verzet in de USA. Laat ons niet vergeten dat dit verzet zowel een Martin Luther King voortbrengt als Zwarte Panter. Schijnbaar zijn dit twee uitersten, maar in wezen zoeken zij hetzelfde. Het enige wat de zwarten nog niet geheel begrepen schijnen te hebben, ofschoon hun term soul dit toch wel enigszins weergeeft, is het feit dat het niet gaat om uiterlijkheden, maar eerder om een innerlijke verwantschap die men moet vinden. Daarin kun je immers werkelijke rust, zekerheid, licht vinden, en de werkelijke erkenning. Het vreemde is dat in twee schijnbaar geheel strijdige richtingen, met aan de ene kant de negerkerken en aan de andere kant strijders die vaak in niets meer willen geloven en met terreur zich door willen zetten, deze hunkering naar soul te bespeuren valt, een hunkering naar die verbondenheid die deel is van een nieuwe innerlijke werkelijkheid.

In staten als Bolivia en El Salvador, om een ander voorbeeld te geven, treffen wij indianenstammen aan die langere tijd een lijdzame minderheid zijn geweest en die nu langzaam maar zeker hun gedrag en eisen aan het veranderen zijn. Wij zien dat de massa's overal in gisting zijn. Zelfs wanneer wij kijken naar een land als Rood-China, waar je toch gelijkvormigheid zou verwachten, zien wij groepen optreden die zoeken naar een meer eigen beleven en daardoor eveneens zoeken naar een andere ideologische oriëntatie dan de algemeen verkondigde. In Rusland hebben wij met soortgelijke ontwikkelingen te maken, vaak mede op nationalistische grondslagen. Overal is de massa in gisting, overal moet een oplossing worden gevonden voor problemen die niet op te lossen zijn op een zuiver materialistische basis. Daarom is de verandering in de geest zo belangrijk. O, het is geen mirakel, wat er gaat gebeuren. Het is doodgewoon een zoeken naar de enige oplossing die nog mogelijk is en het kiezen van de enige weg die voor de mens van heden nog algemeen mogelijk is.

Wat dat betreft denk ik nu ook aan vele mensen, die zich lange tijd hebben beziggehouden met allerhande mooie filosofieën. Zij preken bijvoorbeeld dat alle godsdiensten bij elkaar horen. Maar nu blijkt steeds weer dat dergelijke beschouwingen niet voldoende zijn. Zij moeten iets anders zoeken, een praktijk vinden. Maar een dergelijke praktijk zal men alleen kunnen baseren op innerlijke waarden en kracht. Er zijn trouwens al groepen die zich steeds meer met die innerlijke krachten bezighouden en daarvoor een praktische toepassing zoeken. Wij hebben niet genoeg meer aan allerhande verhalen, wij moeten de essentie van de natuur leren kennen, niet alleen biologisch, chemisch, natuurkundig, maar vooral in onszelf. De innerlijke waarde, de geestelijke waarde van de natuur krijgt steeds meer nadruk. De situatie kan ik mogelijk sterker omschrijven met het volgende: De belangstelling voor het paranormale als geheel - waarvan zoals u weet het spiritisme slechts een deel is - is in 5 jaren tijds bijna verzesvoudigd. Hierbij is de neiging om zelf met innerlijke krachten te gaan werken eveneens verveelvoudigd.

Dat is een grote verandering en maakt duidelijk dat er iets aan de gang is. Wanneer je probeert een schets te geven van komende ontwikkelingen, wat speculatief blijft, zou ik het als volgt willen stellen: Een toenemend aantal mensen kan niet meer leven met de wereld zoals deze bestaat. Zij grijpen naar een vluchtweg die voor de meesten gelegen is op geestelijk terrein en geloof, bepaalde filosofieën of paranormale praktijken op de voorgrond brengt. Nu zijn filosofieën over het algemeen op de lange duur niet erg bevredigend omdat zij geen praktische uitweg bieden. Het geloof is alleen onder grote spanningen aanvaardbaar wanneer het zichzelf voortdurend als waar bewijst, wanneer het geloof dus in jezelf een voortdurende bevestiging gaat betekenen, wat voor velen zeker niet blijvend het geval zal zijn.

Volgens mij ligt de gerichtheid dus sterk naar het paranormale, dat immers praktische mogelijkheden en ervaringen biedt. Wat nog niet betekent dat het nu in zeer nabije toekomst overal zal gaan wemelen van werkelijke helderzienden en zo, maar wel betekent dat steeds meer mensen zich hiermede bezig zullen gaan houden en zichzelf in deze richting zullen willen ontwikkelen. Het aantal van degenen die bewust of onbewust een deel van de zogenaamde occulte begaafdheden gebruikt, neemt dan wel toe. En ook dit betekent een veel omvattende verandering. Vergeet niet dat paranormale waarnemingen of zelfs maar emotionele perceptie niet alleen inhouden dat eigen handelingspatroon zich gaat wijzigen, maar bovendien een geheel andere benadering en beoordeling van de wereld gaat betekenen.

De logica die zuiver materieel bestaat en op het ogenblik nog alles schijnt te domineren, wordt hierdoor steeds meer geweld aangedaan. Nieuwe factoren treden op die vanuit het huidige standpunt statistisch bijvoorbeeld onberekenbaar zijn, maar in zichzelf een reeks wetmatigheden bevatten die de mensen in zichzelf al snel zullen leren kennen. Denkt u niet dat de mensen, juist omdat zij wegvlugten voor wat er nu is, zullen grijpen naar deze andere regelmaat, deze wetmatigheid, deze nieuwe mogelijkheid om jezelf te beleven en in de wereld wat te zijn? Ik ben er van overtuigd dat dit het geval zal zijn.

Mijn verdere extrapolatie is dan mijns inziens geheel aanvaardbaar. Naarmate de gevoeligheid van de mensen toeneemt is de mogelijkheid tot wederkerig bedrog kleiner. Dit impliceert dat de misleiding, die op het ogenblik een groot deel van het maatschappelijk bestel bepaalt, steeds minder succes zal kennen, zodat men over zal moeten gaan op eerlijkheid, ook al zal dit voor sommige mensen een grote strop zijn. Wanneer deze eerlijkheid als factor sterker in de maatschappij doordringt, zullen mijns inziens ook werkverhoudingen en sociale verhoudingen gaan veranderen. Dan is eerlijkheid niet meer - zoals het nu vaak gevoeld wordt - een provoceren van de maatschappij, waarbij degenen die willen provoceren omwille van de provocatie, de waarheid dan toch weer geweld gaan aandoen. Dan is het een deel van het bestaan.

Leef je echter enigermate in waarheid, dan zal er ook sprake zijn van harmonie met waarden die boven de wereld staan. Wanneer je eerlijk bent en gevoelig voor je medemensen, reagerende op de werkelijkheid, zal je leven een geest ook aanspreken, je zult voelen wat deze uitstraalt, wat deze betekent. En wanneer een hogere kracht zich manifesteert, zul je meteen weten, wat dit is en wat deze doet. Is er een kosmische invloed die werkzaam wordt, dan registreer je dit automatisch en pas je jezelf aan. Je leeft dus anders. Dit betekent dat er heel wat veranderen zal, ook al zal die verandering zeker niet opeens en snel tot stand komen.

Ook aan de milieuverontreiniging komt daardoor niet opeens een einde, zolang de mensen te lui zijn of er zelf wat aan te doen. Er zal veel verontrusting zijn natuurlijk, maar dat loopt dan wel weer uit op inzamelingen, om daarmee een paar bomen te planten of zo. Met acties kun je de wereld niet verbeteren en de mensheid genezen. De mooiste opgezette actie voor de derde wereld slaagt er toch nooit in die derde wereld ook maar iets dichterbij je eigen wereld te brengen. Dat gaat eenvoudig niet. Begrijp dit en stel: wanneer wij steeds meer naar harmonie zullen gaan zoeken, zo is dit voornamelijk omdat wij zelf getroffen worden door allerhande disharmonieën. Je reageert niet, omdat er onrecht is, maar omdat er een onrecht bestaat dat je aanspreekt, dat ook jou iets doet. Je reageert op wat er in jezelf bestaat.

Gezien het feit dat wij weten hoe de mensen zich alleen in zullen spannen wanneer het henzelf mede betreft, kunnen wij ook stellen dat mensen met een grotere gevoeligheid zich meer met allerhande situaties zullen gaan bemoeien dan voorheen, dat zij hun eigen gedrag zullen veranderen, maar ook meer onjuiste factoren in het gedrag van anderen gaan constateren en daarop gaan reageren. Daarom meen ik dat je de veranderingen in de toekomst als gunstig moogt inschatten. Ik verwacht bijvoorbeeld, aannemende dat het werk van de Witte Broederschap ongeveer gelijk blijft, dat binnen 5 jaar een aanmerkelijke vermindering van de vervuiling van wateren en wereldzeeën tot stand is gebracht. In deze periode zal een vermindering worden gevonden, ook wat de verontreiniging van de atmosfeer betreft. Binnen ongeveer 10 jaar is sprake van een terugkeer tot een meer natuurlijke plantengroei, waarbij minder ingrijpen met chemische middelen en een minder sterk menselijk ingrijpen middels planning een rol speelt. Het milieu zal daardoor aardig op gaan knappen, ook al zal het honderden jaren duren voor iets van de schade die tot nu toe werd veroorzaakt, begint weg te ebben.

Dan meen ik daarnaast dat de mensen bevangen zullen worden door een toenemende tegenzin om zich onbeperkt voort te planten. Met andere woorden: kinderen zijn kostbaar, maar juist daarom kun je hen alleen ontvangen, wanneer je dit beseft en bereid bent de nodige kosten te maken, emotioneel zowel als materieel. Ik dacht dat daarmee de enorme bevolkingstoename op de wereld wordt afgeremd. Gezien de vertraging in dit opzicht binnen vele zogenaamde onderontwikkelde gebieden, moeten wij aannemen dat het rond 50 jaar duurt, voor de aanwas van de wereldbevolking enigszins tot stilstand is gekomen en waarschijnlijk enige tijd de bevolkingsaantallen tijdelijk een meer negatieve uitslag te zien gaan geven.

Dat zijn enkele punten die ik materieel verwacht, zoals ik trouwens ook in het verkeer binnen 10 jaren aanmerkelijke veranderingen verwacht, niet alleen door bijvoorbeeld verbetering van verbrandingsmotoren, maar vooral omdat men dan begint met een geheel nieuwe vorm van

massavervoer, dat dermate aantrekkelijk wordt, dat velen hierdoor hun neiging tot particulier verkeer afzweren.

De geestelijke zaken heb ik zo even reeds enigszins genoemd. Ik heb het gevoel dat een mens die leert leven met alle krachten rond zich en gedachten, zo dezen al niet gelezen kunnen worden, toch worden aanvoeld, je oprechtheid en onoprechtheid zult kunnen onderkennen en ook bepaalde geestelijke waarden zult gaan leren kennen. Dan kun je niet jezelf gelijk blijven, want je wereld verandert voor jou en daarmee je gedrag. Naarmate het gedrag harmonischer wordt met de waarden die je waarneemt, zal de waarneming daarvan scherper en beter worden.

Volgens mij zullen de mensen, dank zij de veranderingen die voortkomen uit hun neiging tot vluchten voor de huidige wereld, langzaam maar zeker komen tot een nieuw harmonisch evenwicht, dat denken en leven zodanig beïnvloedt, dat ook hogere geesten zich meer en duidelijker op aarde kunnen gaan manifesteren. Ik heb het gevoel dat dit laatste reeds binnen enkele jaren zo hier en daar mogelijk zal blijken, terwijl dergelijke contacten over rond 100 jaar meer algemeen zullen voorkomen. Let wel: dit is een extrapolatie en daarbij kun je je altijd wel vergissen. Toch meen ik dat, gezien alle feiten die ik nu kan overzien, ik de tendens wel aardig heb weergegeven.

Dan nog het volgende: Wanneer mensen zich sterk opwinden zijn zij geneigd zich vooral te keren tegen degenen die het het beste met hen voor hebben. Zoals er ook mensen zijn die je nooit zullen vergeven dat je hen hebt geholpen op een ogenblik dat zij hulpeloos waren, maar niet bereid waren dit toe te geven. Zoals bijvoorbeeld een groot deel van Europa de eerste honderd jaren aan Amerika de Marshallhulp niet zal kunnen vergeven.

Ik meen dat wij in de nabije toekomst, juist omdat voor velen de verhoudingen duidelijker zichtbaar worden, allereerst de conflicten toe zullen gaan nemen. Maar dit betekent dat de liefde-haat verhoudingen toch zullen afnemen. Men zal vrijer willen leven en dit niet alleen geestelijk gaan uiten. Ik verwacht dat het huwelijk van een sociale noodzaak zal worden tot een persoonlijke bevestiging van een bestaande toestand. De overdreven nadruk op seks en seksualiteit eveneens betrekkelijk snel af zal nemen. De mensen zullen tot de conclusie komen dat te veel eten al even schadelijk is als te weinig eten. Men krijgt genoeg van excessen en komt tot een meer voor een mens normaal leven, juist omdat steeds meer aanvaard wordt. Want hierdoor zullen de mensen ook steeds minder nadrukkelijk worden gewezen op praktijken die interessant lijken, juist omdat zij algemeen afgewezen worden. Homoseksualiteit bijvoorbeeld zal, wanneer de nadruk komt te liggen op menselijke en niet op maatschappelijke verhoudingen, niet meer worden afgewezen. Het gevolg is, dat de behoefte om in de maatschappij tot van normaal afwijkende bindingen te komen, sterk zal afnemen.

Ik voorzie dus veranderingen op elk terrein, zelf in de politiek verwacht ik dat men logischer zal gaan reageren. Men zal steeds meer beseffen dat idealen nog niet de mensen en de mensen nog niet de idealen vertegenwoordigen. Dan zal men gegeven beloften ook waar moeten maken, wat wel een zeer grote verandering betekent. Men zal niet meer zoeken naar de juiste partij en de juiste slogan, maar naar de juiste mensen. Wat dan betekent dat je in feite naar innerlijke waarden zoekt. Over 70 à 80 jaren zal de naam 'politiek' nog wel bestaan, maar zal zij voornamelijk gebaseerd zijn op innerlijke harmonieën. Geen ideële waarden en pogingen tot hervorming van de wereld spelen dan nog een rol, maar menselijke samenwerking in zo groot mogelijke vrijheid, waardoor men zo goed mogelijk kan leven. Wat toekomstmuziek is. Maar dat zien wij morgen dan wel weer.

Ik baseer dit alles in ieder geval op waarden en feiten die op dit ogenblik volgens mij reeds bestaan. Er zijn nog gevaren en ik besef dat mensen nooit volmaakt zullen worden anders zijn zij geen mensen meer. Maar ik geloof in het licht, dat ik in steeds meer mensen steeds weer iets sterker zie worden. 'Doe het zelf' is op het ogenblik in de mode. Vele mensen zijn erg blij met kreupele meublementen omdat zij die zelf hebben gemaakt. Geestelijk geldt hetzelfde: Er zijn zoveel geestelijke instrumenten waar een mens iets meer kan doen, dat hij tot onvolmaakte

bereikingen kan komen die hem echter een vreugde zullen zijn en aanmoedigen op de ingeslagen weg voort te gaan. Men zal redeneren: Ik wil geestelijk iets doen, dus neem ik het materiaal daartoe dat op vele wijzen nu wordt aangedragen en timmer daaruit mijn eigen bewustwording.

Het begrip dat men het zelf in zichzelf moet bereiken wordt mijns inziens steeds sterker in deze dagen. Dat geeft mij veel vertrouwen in de mensen. U zou ik er op willen wijzen dat niets je innerlijk kan verpletteren. U kunt sterven op uw wereld, maar uw leven gaat verder. Bij ons krijgt u het zeker niet slechter. Daarom kun je jezelf zijn, vrij zijn en dit is de verandering die ik het hoogste acht. De mensen zullen beter worden, geestelijk volwassen worden, zodat eenieder in zich het licht zal kennen en er iets mee zal doen. Dat is mijn verwachting.

Goeden avond.

d.d. 20 april 1973